

58

7C1858

1.
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

DE
 MORALITATE MOTVVM
 HEROICORVM
 QVAEDAM PRAEFATVS
 AD
 ACTVM ORATORIVM

IN
 GYMNASIO HALLENSI
 EVANGELICO - LVThERANO

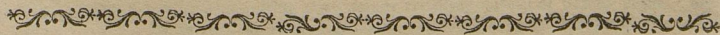
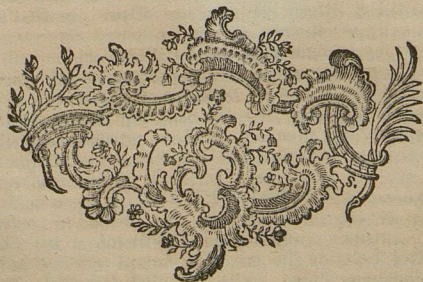
A. D. VI. IANVAR. 1722. AB HORA POMER. II.

HABENDVM

DECENTER INVITAT

M. IOANNES PETRVS MILLER

GYMNASII RECTOR.

HALLAE MAGDEB.
 FORMIS LITTERARVM GEBAVERIANIS.

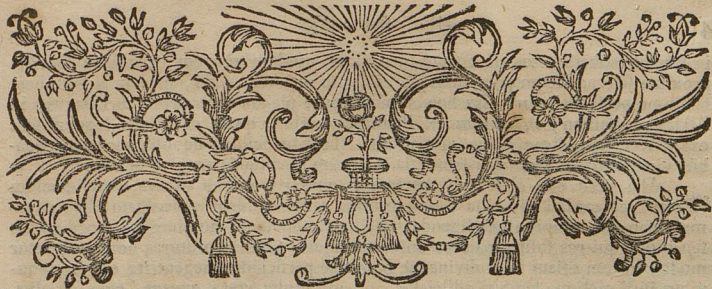
DE
MORALITATE MOTIVVM
HEROICORVM
QVAERENDAM PRÆSENTVS
AD
ACTVM ORATORIVM

IN
OTM ABLO NALL KIBI
PANGIENSIS PVTHERANO
A. D. VI. MDCCLXXII. HORÆ
HABITVS
DECEMBER
M. IOANNES PETRVS MILLER
CVM AUSTRIÆ

HALLÆ MAGER
FORMIS LITTEARVM GERMANICIS

estilens sane malum, quod vero maximo rei christianae damno nimis cito in scholas, quae quidem castae et sinceræ pietatis debuissent esse, irrepserat, non unam omnibus disciplinæ suae alumnis sanctitatis rationem et normam præscripsisse sanctissimum Servatorem, sed aliam his, qui, quum de plebe quasi Christianorum sint, ad virtutis omnibus absolutæ numeris laudem et gradum adspirare non auderent; aliam vicissim illis, qui ad sublime illud divinæ sanctitatis decus et fastigium generosiore quodam mentis impetu enterentur. Et illas quidem regulas, quibus communis omnium Christianorum vita dirigeretur aequabilique ratione temperaretur, *praecepta* vocabant recens repertæ huius disciplinæ auctores; quæ vero elatis mentibus et ad summa tendentibus quasi intra fundonem divinitus commendata essent sanctimoniarum confectandæ instituta, *consilia* novis in his scholis audiebant. Illas leges, aequas scilicet, naturæque ut imbecillæ, ita communi accommodatas et faciles observatu nemo omnino qui Christo nomen dedit, impune neglexerit; idem vero, quantacunque etiam religione eas servaverit, caveat, quidquam præmii quasi bene merito sibi et re præclare gesta tribuendi, expectet. Quo enim suo iure repeteret is mercedulam potest, qui quæ debebat, præstitit? Longe vero alia eademque lautior iis promittebatur conditio, qui nulla lege cogente, sed solo eminentioris indolis impulsu arduam illam innumerisque oblectam difficultatibus consiliorum viam ingrediendam sibi duxissent. Jam, quæ ex novo hoc commento, quo haud ullum aliud magis a JESU CHRISTI, de humano genere emendando consiliis abhorret, in omnem rem christianam incommoda et mala redundarint, nemo unus, vel mediocriter sacra in historia versatus, facile ignoravit. Hinc certe tardis et mollibus licentia videbatur esse ab ipso DEO data libere genio suo indulgendi, satis tutis scilicet de salute, quodsi communia levique observata præcepta attingerent; hinc vero etiam tristibus natura et nescio cuius, humana maioris, sanctitatis nomen et gloriam crepantibus cum sanctula illa ignavia

in secessibus sacris, tum in corpus proprium modum omnem excedente faevitia proxime sese ad Deum purissimasque caelitem mentes evehi, ut famus homines, facillime persuadebatur. Ex hoc enim tempore plenus erat orbis christianus, in Africa praesertim, *Afcetarum* ex Platonica verius, quam christiana lege misere extabescentium dicam? an viventium. Tantum scilicet de officiorum inaequali vi vana illa et ementita sententia malorum christianis poterat suadere!

Alia vero est, quae, ne detrimenti quid rei morali afferat, providendum est bonis et cordatis omnibus, opinio: non aequae quidem pervulgata illa, at tamen ideo non omnino negligenda. Scilicet, sunt, qui homines extraordinarios seu illos, qui res solito maiores universitatique civium profuturas non molliuntur modo, verum etiam mira divinaque felicitate perficiunt, negent ita esse communibus iusti rectique legibus adstrictos, ut non multa agere queant, quae ab aliis, ad communia tantum officia et negotia factis, iniuste nec sine reprehensione fierent. Et, nisi egregie fallor, ita prorsus MARO noster sentit. Qui, postquam Bruti in natos crudelitatem, (eius, cuius ut LIVIUS ait, emineret patrius animus inter publicae poenae ministerium) Anchisen Aeneae, filio canentem fecisset, (*Aen.* VI. 820)

- *Natosque pater nova bella moventes,
Ad poenam pulcra pro libertate vocabit,
Infelix!*

Ne qua parum honorifice mitior aetas de Romano ingenio existimaret, haec addenda putavit:

- *Utrunque ferent ea facta minores:*

- *Vincet amor patriae laudumque immensa cupido.*

Scilicet, quamnam haec excusatio vim habeat, iis non obscurum intellectu est, quibus illud opportune occurrit: (*Aen.* IX. 184)

- *Diine hunc ardorem mentibus addunt?*

quique norunt, ita fere persuasum fuisse veteribus illis, quibus divini illa caelestis veritatis lux non affulserat, magnos viros et ad insolita, difficillimaque ac plena periculorum facta suscipienda genitos divino numine impelli, immo furore quodam agitari, quo acti incensique, non possint non communes naturae limites transcendere et ea efficere, quae et viribus humanis maiora essent et haud raro a legibus iurisque praeceptis recederent. Sic Orestes apud Sophoclem caedem paternam in Aegystho ultus:

Θεοὶ γὰρ μὲ ἀτρονον μοῦ.αῦ.

Dii me impulerunt, ut venirem (ultum)

Et in Antigone: *Θεὸς ἄγος πῶς ἄγος, Deus impellit ad exitia.* Quid multa? Ita censebant omnino, sortem communem mortalium superantes illos viros, quos *Heroes* appellabant, deorum ipsorum filios esse, et ipse PRIAMUS de Hectore, filio suo, nihil dubitabat ad superstites natos, virtute illo occiso longe inferiores et

κατὰ τέχνην, ψεύδεις τ' ὀφθαλμοῦς, ita praedicare:

- *ὅς θεὸς ἔθηκε μοι ἀνδρόσιν, ἔ δὲ ἐψέει*

Ἄνδρὸς γὰρ δὴντῆ πόλις ἐμῆς, ἀπὸ θεοῦ.

Qui deus erat inter viros, neque videbatur

Viri mortalis filius esse, sed dei.

Il. ω. 258.

Mitto alia, versanti vetera monumenta facile obvia loca; mitto inprimis epicos poetas, quos, quidquid a suis, quorum facinora canunt, intrepido animo gestum est,

est, deo alicui tribuere divinoque consilio consuevisse, vel vix Homericae lectioni initiatis ignotum est. Illud vero tantò minus praetereundum, non in fabulis modo, sed in re vera et seria graecarum romanarumque rerum scriptores urbium everfiones, agrorum vastationes ingentesque in humano genere editas frages ab Imperatoribus susceptas numini impulsivique divino magnificentius tribuere. Sexcenta leguntur in Livio loca, nec ignotus *Titi*, flagrantibus Hierosolymis sermo. Quod, quo sensu vere et pie etiam dici queat, non obscurum est. Legimus enim etiam in sacris rerum gestarum commentariis bella divino numine immissa. Idem vero existimo, ita haec intelligi debere, ut aliquo modo iusta sint mala haec universis populis funesta, illata, si minus a regibus, quorum plerumque suis quisque privatis consiliis, interdum publicis, raro ex media iustitiae laude petitis paruit, at tamen ab eo, qui humano horum uti voluit ministerio, universitatis huius moderatore et rectore, DEO. Sed non tam de bellis, quorum tractatio latius patet, quam ut scriptiois huius aliquot pagellas capiat, verum universim de extraordinariis heroum actionibus paucis videndum puto, de iis videlicet actionibus, quae ut in se magna, arduae periculosaque sunt, ita haud raro discrepare a iuris communi regula videntur, quaerendumque adeo existimo, *num actio herois, quae in ceteris hominibus iniusta habetur et mala, ab homine, cetera divino impulsu agitato, quod si illu perficiatur, pia, recta instaque suo iure sit censenda?* Num alii hanc implicatam quaestionem attigerint, nescio, nec difficili operi iam quidem intento vacat mihi longius vagari. At hanc ipsam tamen ob operam, quam mihi imponi passus sum, hominum de pietate insignium vitas percurrere me oportet, quibus scilicet is, qui de sanctitate christiana accurate copiosius exponere velit, carere commode nequit. In hoc itinere necesse fuit in hunc locum, quem tracto, me plus una vice incidisse. Nimirum norunt omnes, in eorum vita, quos romanensis ecclesia aulae caelestis proceres absolutaeque sanctitatis simulacra pronuntiat, multa occurrere, aequae a sano sensu atque a regia vitae ex praeceptis evangelicis instituendae via abhorrentia. Iam quodsi eiusmodi quid, quod offendere cordatos sanctissimae legis religiose tenaces lectores possit, occurrat, tum vero encomiasten scrupulum hunc hoc fere alio modo mentibus turbatis exemtum ire, videbis: „advertite lector, insolitum SANCTI facinus, et eiusmodi, quod potius ex suo ingenio, quam ex divinis praeceptis meriendum videatur. Sed cave, de caro DEO homine perperam existimes. „Admiranda haec sunt, non imitanda. Ut enim in his summa et extraordinaria sunt omnia: ita etiam hoc infuisse, non est, quisquis es, quod miseris. „Haec excusatio ita frequens est Sanctorum, quos vocant, praecoribus, ut nihil opus sit afferendis in rem praesentem testimoniis. Unum tamen celeberrimi viri de nostris testari placet: *Non omnia facta, ait, quae Deus operatur per magnos et excellentes viros examinanda accuratissime ad ceteras vitae humanae regulas; etiam iuxta illud: Privilegia paucorum, non faciunt legem communem. Multa, pergit, heroes spiritu libe iore et impetu agunt vehementiore, qui communem actionum normam, donorum vulgarem mensuram excedit. Eaque uti singularia sunt et rara: ita universilibus regulis comprehendi nequeunt. Testatur id historia Moysi, Aegyptinam occidentis ut et Samsonis, hostes Dei, Philistaeos modis vere singularibus impugnantis. Haec vir doctissimas. Iam, lector, quam vere et recte dicta sunt, modeste expendemus. Agitur hinc hominum sanctorum existimatio; illinc divinae sanctitatis causa.*

Placet vero, ut quaestio haec recte definiatur, actiones, de quibus agitur, discernere in *privatas et publicas*. Posterioris generis illae mihi videntur tantummodo

do esse, quae ad munus illud, cuius causa divinitus excitantur, pertinent: sic, ut hoc utar, publicae actiones erant Moſis eae omnes, quae ad aſſerendum DEI auctoritate populum Iſraeliticum in plenam ſacramque libertatem pertinebant; publicae item Simſonis adverſus Philiſtaeos molitiones, fortaliſ pleraeque; publicae tandem, quas carus DEO bonisque omnibus vir Lutherus purgandae caeleſtis veritatis cauſa ſummo animo divinoque proſus conſilio geſſerat. De his, quoniam gravior eſt diſputatio futura, poſtea. *Privatas* intelligo eas eſſe, quae ad divinos hos fines, quorum perficiendorum cauſa hi et incitati modo plane ſingulari ſunt et divinis proſus praefidiis muniti, proxime non pertinent; ut adeo Puſendorſii imitanda ſit illa in actionem *hominis* et *actionem humanam* diſtinctio, binaque haec inter ſe caute diſcernenda, cum actio *herois*, tum actio *heroica*. Iam ita omnino mihi videtur: hominem, qui ceteris diviniore ſit, in hoc maxime divinitatem quamdam prae ſe ferre debere, ut quam curatiſſime exactiſſimeque divinam legem tota vitae actione exprimat, falſiſſimumque adeo et univerſae rei morali periculoſiſſimum eſſe iudico illud ſupra allatum viri celeberrimi iudicium, *privilegium* quoddam indultum eſſe heroibus virisque extraordinariis. Abſit! Ad quaecunque Deus impellit, ea vero haud dubie iuſtiſſima ſunt etiam nobis non plene perſpicientibus: iuſta ſane in ſe. Quos vero ad ea impellit, ſigno certe quodam, ſive interno, ſive etiam externo certos facere debet de vocatione caeleſti impulſuque ad iſta audenda. Hanc, quo argumentis meam firmem ſententiam, nihil opus eſt. Quis enim audeat vel muſſitare tantum hoc: a communi ſanctitatis iuſtitiaeque lege DEVS ipſe quosdam, quos ſuo afflavit ſpiritu et ad magna excitavit ſuſcipienda, exemit? Quas peſtes univerſae rei chriſtianae haec una, ſi valeret, opinio eſſet illatura! Sed negant omnes, quibus lex naturalis aequae aeternae et neceſſariae, atque ipſa natura ſanctitasque divina cenſentur. Negant, qui verentur, ipſam ſacroſanctam Regum vitam, ſi haec de impulſu divino valeret opinio, tutam nunquam eſſe futuram. Ex Tartaro iſti ardores Clementum! habeantque ſibi iſtam formulam, in ſanctitatem ſummi numinis Servatorisque maxime ſacroſanctam diſciplinam iniuriam, qui corruptorum praereceptorum et vitiarum religionum toties iam ſunt a noſtris graviſſime veriſſimeque inſimulati: exeunſent, purgent, ornent quantumcunque velint ſuos Dominicos, Franciſcos, Loiolas et ipſos Hildebrandos. Nobis certum eſt, nullam in exemplo poni poſſe vitam, niſi quae ex omni parte cum immutabili naturae lege, cum ſanctiſſima IEſu CHRISTI diſciplina et vita et cum legatorum ipſius virtutibus conveniat: et tamen haud dubie Sancti hi ſunt, quos imitari debeamus. Iam vero, inquires, quid pronuntiandum putabis de Moſis caede, quam ille teſtatur? quid de Simſone? Igitur qua ratione, quod iſtat, expediam lector, paucis, advertite, docebo. Jam, quin Iſraelitarum ille dux et legiſlator Moſes Aegyptium ſua manu occiderit, nemo noſtrum negat. Iurene fecerit? quaeritur. *Factum eſt diebus illis, quum creviſſet Moſe, ut exiret ad fratres ſuos et adſpiceret onera ipſorum et videret quendam Aegyptium percutientem virum Hebraeum e fratribus ſuis; quapropter ut reſpiciens huc illuc, vidit neminem adeſſe, cecidit Aegyptium illum et abſcondit in arena* Exod. II, 11. 12. Quid alii ſentiant de hoc, nihil iam moror. Excusatiſ id feciſſe contendunt. Quaeris rationes? divino impulſu egiſſe, aiunt, externe tamen vocatum a Deo, affirmare non audent. At vero ut fatear, quid ſentiam, periculoſum hoc et lubricum videtur internos eodemque vehemenſiores animorum motus DEO tribuere, niſi aut externa acceſſerit voluntatis vocationiſque divinae plana ſignificatio, aut interna qualis ea cunque ſit. Illam vero Moſes

Moses postea tantum accepit, deque interna, silente SS., dubito. Quidni, quod clare narratur, gentilium suorum studio, quo flagrabat vehementissimo, et item summae iniquitatis, qua fortior miserum et nudum a praesidiis opprimebat, odio tribuemus? Cur fugeret, qui divino iussu vindex malignitatis fuisset? cur praepotenti praesidio munitis circumspiceret prius omnia, antequam caedem iussam exsequeretur? Idem vero affirmo, supremum numen providentissime caedem hanc admisisse, signumque quasi fustulisse afflictæ genti ad bene de hoc suorum vindice sperandum. Stephanus certe illum putasse quidem, ait, intellecturos Israelitas, DEUM sua manu liberatorem mox iis adfore. At nil obstat, quominus fortissimus et patriæ amantissimus quisque ita sentiat. Saltim sanctissimus martyr nihil de divino ad magnum facinus audendum impulsu, sed humano tantum more de Mosis consilio loquitur *ἀνέβη ἐπὶ τὸν καρότιον αὐτοῦ*. Act. VII. 23. 24. Ut autem in omnia alia abeam, suadet temporum nostrorum ratio. Quidquid enim sancti isti viri humano fervore et consilio egerunt, id in ipsam sanctissimam religionem detorquent malevoli isti et iniquissimi homines, quibus arcem christianæ pietatis clandestinis apertisve molitionibus adoriri pulcrum et magnum videtur. De Simfone paullo secus videtur pronuntiandum. Pestis is vivus moriensque erat Philistæorum, id est, eius gentis, quam DEUS, utpote publice hostem Israelitarum declaratam, una cum sex aliis interneconi devoverat. Iure ne id DEUS, caeli terrarumque dominus praepotens fecerit, impudentissimus sit qui dubitet. Inexpiabilibus enim sese horrendisque dictu criminibus dudum obstrinxerant iustissimamque DEI vindictam ex lenta illa indulgentia in capita sua provocaverant foedissimi Cananæae incolæ. In hos ergo quodsi lapsis de caelo ignibus, quemadmodum in Sodomitas, severissimo exemplo animadvertisset, quodsi grandinibus aut aliis mortalis generis pestibus praepotens Deus fuisset usus, heus tu, audacule, num in ius vocare iustissimum humani generis cunctæque universitatis iudicem? Quod vero Israelitarum armis in sibris his abominandarum stirpium elidendis usus fuerit, fecit pro summo suo arbitrio. Quod item Gideone, Iepthah, Simfone, singulorumque heroum virtute et gladio, id ad palam omnibus faciendam praepotentem vim pertinuit. At vero etiam in horum heroum facinoribus caute videndum est, quæ *privatim*, quæque *publice*, id est, quæ suo quisque elatus actusque animi impetu, quæve divino monitu excitatus impulsusque ad publicam salutem tuendam susceperit egeritque. Tantane ais, cautione? Immo vero: agitur sanctitatis iustitiæque divinæ causâ, agitur salus generis humani, quæ nulla est, si pie licet nonnullis cetera magnis sublimibusque viris, migrare leges naturales; agitur denique honor sanctissimæ religionis. Sed facile te meum faciam, quodsi ad singula, quæ de his heroibus narrantur, devenerimus. Quæso enim te, num tu DEO, quem colis, sanctissimo tribuis, quod Iepthah imprudens filiam devoverit? Num omnia, quæ de Simfone? Multa sane libidine impulsus egit sibi gentique suæ perniciosâ. Nimirum privata hæc erant. Immo sunt de nostris magni nominis viri, qui nec Ehudi caedem simulata, quam donis oblatis persuaserat Hegloni, Moabitarum regi, familiaritate commissam in hoc audeant a labe perfidiæ purgare, quamquam ceteroquin servator a Deo excitatus hic fuerit Ehud Iud. III. 15-24. Scilicet magis interest humani generis atque adeo rerum publicarum Christi lege securarum, reiici hæc non expresse sacris oraculis munita facta, quam hominum ob cetera facta commendatorum famam mordicus defendi.

At

At obstrepentes huic disputatiunculæ nonnullos audio, maxima ex his ausis redundasse in populum iudaicum commoda. Recte. An tu me ignorare putas, esse hoc DEO, qui res humanas sapientissime gubernat, singulare et vere proprium, ex malis bona humanoque generi salutaria elicere? De his, quæ publice, quæque expresse Dei mandato pro suo, quo ornati erant divinitus munere, egerunt, plane nulla est quaestio. De his enim univèrsim illud valet: mala minora iustissime admitti, (physica scilicet, neutiquam vero moralia.) ut maiora evitentur. Ex hac lege iusta sunt bella, divino mandato a Mose, Josua reliquisque Israelitarum ducibus fortissime adhibitisque nonnumquam strategematis, gesta. De ceteris vero, quæ heroicis motibus tribuuntur, quibusque usus est DEUS consiliorum suorum exequendorum causâ, v. c. a Xerxe, ab Alexandro, a Romanis et ab omnibus iis, qui evertendis urbibus delendisque populis nominis immortalitatem sunt consequuti, ita censeo, istum ad magna, periculorumque plena ardorem incredibilem istosque impetus facile posse ex indole animorum, prudentia humana temporumque rationibus explicari, DEO vero, totius scenæ moderatori partes suas esse adscribendas, cavendumque modo, ne umquam quidquid ab hominibus iniuste, quamvis ad promovenda divina consilia utilissime, gestum est, id vero sanctissimo eius Numini impulsuque tribuamus. Sic, ut hoc utar, totum Lutheri consilium, periclitantem sanctissimam religionem ab iniuriis vindicandi atrocissimis, divinum erat. Multa etiam ab optimis Principibus pie et divine prorsus gesta. At multa tamen etiam perperam, id est, humane, Quidni igitur et ab illis, quos tamquam numina quaedam tutelaria Israelitis excitavit? Haec vero ut prae me ferrem, impulit summa sanctissimæ religionis veneratio, cui ne desint, videant, qui illius magis famam, quam eorum, qui eam adiuverunt, laborare honoremque periclitari patiuntur.

Par vero est, de liberalitate in nostros maxima beati OELHAFII cogitare ac quotquot Musis nostris difficillimo hoc tempore favent, rogare, dignentur frequentes adesse juvenibus publice illam cras suo ingenio, suo inquam, celebraturis orationibus iisdemque *latinis*, et nominatim

GE. FRIED. RICHTERO, Sorbigeni Saxoni, de *divina virtutis vi* quaedam exposituro.

IO. GEORGIO TAVSTIO, Hallensi, in *avaritiam* invecturo,

GE. FRIED. KRONBIGELIO, Brenna-Saxoni, *Thomam Morum suis ultimis* vale dicentem facturo.

Mihi denique ipsi de *optimo honoris genere studiis consecrando omnibus, disputaturo* votaque publica nunciaturo. P. P. in Gymnasio Hallensi a. d. V. Jan. 10 1722.

VDB

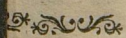
DE
 MORALITATE MOTVVM
 HEROICORVM
 QVAEDAM PRAEFATVS
 AD
 ACTVM ORATORIVM
 IN
 GYMNASIO HALLENSI
 EVANGELICO - LVThERANO

A. D. V

MER. II.

M. IC

LLER

FC

NIS.